

Ya. Turchyn, O. Ivasechko.

DIPLOMACY WITHOUT DIPLOMATS: CONCEPTUAL PRINCIPLES OF PARADIPLOMATIC ACTIVITY

In the article, the classification of such a modern expression of diplomatic interaction as paradiplomacy and its main forms: trans border regional microdiplomacy, transregional microdiplomacy, global paradiplomacy, and protodiplomacy are considered. Attention is drawn to the three waves of "regions creation" or the three waves of "paradiplomacy" development.

On the basis of conceptual theoretical and methodological generalizations on "paradiplomacy" four basic models of paradiplomatic activity, which are implemented at the level of the regions of the countries are analysed.

Moreover, significant differences between European and American practices in paradiplomatic studies are highlighted. Three main forms of paradiplomacy namely internationalization, transnationalization and cross-border cooperation are described.

The conclusion is drawn to the effect that paradiplomatic activity in addition to intensive interaction with European institutions plays the role of promoter of regional interests at the supranational level, ensures the collection and dissemination of relevant information, stands an important platform for coordinating and consolidating the efforts of the regions, positively affects the qualitative growth of regions as an independent actors in the system of international coordinates, and contributes to the strengthening of their position in relations with the state in the process of interaction with topical global issues.

Key words: *paradiplomacy, protodiplomacy, cross-border cooperation, region, Europe of regions.*

УДК 323.3-058.1

А.А. Шуліка

ПОЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОГО ПРЕКАРІАТУ

У статті представлено аналіз розвитку прекаріату як сучасної політичної групи, яка має змогу впливати на політичні, соціальні і трудові процеси в сучасних країнах світу. Показано, що трудові відносини вважаються нестабільними, якщо вони є частиною постійної дискримінації певної соціально-політичної групи. Тому акцентується увага на тому, що цей процес призводить до зміни соціальної оцінки і визнання, інтеграції в соціально-політичні мережі, обмежує політичні можливості участі в суспільному житті і можливості довгострокового планування життя.

Ключові слова: *прекаріат, політична група, соціально-політичний клас, стратифікація, політичний протест.*

Постановка проблеми. Дослідники аналізуючи особливості та напрямки розвитку сучасного суспільства доволі часто наголошують на тому, що воно характеризується надзвичайно великим спектром стратифікації. Дійсно, сьогодні доволі важко як в ХІХ-ХХ ст. виділити великі соціальні класи за певною спільністю соціальних, трудових, економічних та політичних інтересів, на кшталт пролетаріату, класу капіталістів тощо. Такі зміни пов'язуються з процесами глобалізації, поділом праці, розширенням кількості професій та поглибленням трудової спеціалізації.

В політичному аспекті це призводить до формування великої кількості соціальних груп, груп інтересів/тиску, які мають доволі строкатий спектр політичних уподобань, а також до зміни соціальної бази багатьох політичних партій та ідеологій.

Але й сьогодні достатня велика кількість вчених намагається знайти та обґрунтувати наявність в світі нових соціально-політичних форм об'єднання людей, нових суспільних класів. Так велику популярність в сучасній науковій та публіцистичній літературі набуває поняття «прекаріат» та «прекарізація», що й обумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Поява та розповсюдження в науковому світі терміну прекаріат пов'язується перш за все з британським економістом Гаєм Стендінгом та його книгою «Прекаріат: новий небезпечний клас» («The Precariat: The New Dangerous Class»), яка вийшла в 2011 році [1]. Також різним аспектам прекарізації суспільства як нового і небезпечного явища в соціально-трудої сфері присвячені дослідження Міжнародної організації праці, а також відомих вчених Е.А Грїшнєвої, Є.Г. Бринцевої, В.М. Бобкова, А.М. Колота, П. Бурдє, Р. Кастеля, С. Йонсона, М. Койне, Г. Роджерса, Д. Такера, Д. Фаджа та ін.

Мета статті. Метою статі є аналіз політичного потенціалу процесу формування прекаріату. До основних завдань статті відноситься: визначення змісту поняття прекаріат, виокремлення основних характеристик прекаріату, розгляд проявів прекаріату в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. У світі існує безліч видів стратифікації. На сучасному етапі можна говорити про декілька класичних поділів суспільства на групи по якій-небудь підставі. Так, класовий підхід споконвічно має в основі ділення на класи, які володіють або не володіють засобами виробництва на основі закону поділу праці. Шаровий, стратифікаційний поділ суспільства існує на підставі трьох основних критеріїв: освіти, доходу, самоідентифікації і безлічі підкритеріїв [2, с. 215].

Фрідріх Еберт провів дослідження німецького суспільства (за винятком неавторизованого населення) в результаті чого виділив дев'ять політичних типів і визначив «залежний прекаріат» як дев'ятий і останній тип цієї типології [3]. Мова йде не про постійну добровільну відмову від участі в системі прийняття рішень, а про соціальні групи, які повинні бути визначені як «залежний прекаріат» через безвідповідальність зростаючого державного контролю, яким ці соціальні групи не можуть реально керувати.

«Прекаріат – це соціальна група, яка характеризується тим, що її представники ведуть нестабільний спосіб життя і роботи без довгострокових гарантій і надійного заробітку» [4, с. 201]. В сучасній соціально-трудої сфері однією з головних проблем є нестабільність зайнятості і швидке зростання прошарку економічно активних людей, що знаходяться в складних умовах. Цей факт набуває все більшого поширення у світі, і вже є реальною проблемою ринків праці багатьох країн. Особливу увагу ця проблема викликає тим, що протягом останніх років вона все більш рішуче впливає на політичну складову життєдіяльності суспільства.

Поведінка представників прекаріату ґрунтується на відчуттях невдоволення нинішнім соціально-політичним статусом, тривоги через невизначеність майбутнього, відчуження від суспільства, аномії. Ставлення до власної праці позбавлене впевненості в її соціальній та економічній цінності, звідси крихкість соціально-політичного статусу, яка виключає можливість сформувати професійну ідентичність, що позбавляє багатьох прав і гарантій, можливості трудової мобільності та кар'єрного росту.

Багато авторів вважають процес прекарізації проявом постмодерністських тенденцій, тому що він передбачає невизначеність процесу інтеграції в певні соціально-політичні групи. Постсоціальна лінія конфлікту, що породжує процеси прекарізації, принаймні для Західної Європи є чимось новим [5, р. 19]. Досі ні профспілки, ні

політичні партії не знайшли адекватної відповіді на виклики цієї нової форми конфлікту. Таким чином, питання про можливості та обмеження самоорганізації неорганізованих груп прекаріату формується демократичною самосвідомістю європейських суспільств. «Політичне представництво прекарізованих груп може бути пов'язано з формами інклюзивного організаціонізму» [5, р. 21].

Прекарізація пов'язана перш за все з виникненням і поширенням нових форм зайнятості, переходом до спеціалізованого виробництва та формуванням сучасної системи глобального поділу праці. В нових умовах підприємства використовують гнучкі і децентралізовані форми трудових відносин, а також часткову або віддалену систему зайнятості. Невпевненість у завтрашньому дні, тривожність, нестабільність соціального та економічного становища стають повсякденною проблемою доволі великої кількості людей в сучасному світі.

Відповідно до С. Паугама створення невизначених соціально-трудова відносин у розвинутих країнах загального добробуту може бути позначено як перехід від маргінальної до дискримінаційної упередженості [6, р. 21].

Найважливішим питанням в сучасному політичному дискурсі є доцільність застосування поняття прекаріат та доцільність його використання для позначення певного соціально-політичного класу. Перш за все виникає питання про різноманітність вікового і соціального складу населення, яке належить до прекаріату, хоча й можна виділити окремі загальні риси, а саме: відсутність соціальних гарантій, стабільної роботи і заробітку, а іноді навіть цивільних прав. Хоча виникають великі питання стосовно наявності та можливості формування політичної єдності.

Багато політологів і політиків вважають, що саме прекаріат становить більшість руху «Окупуй Уолстріт!», який став вже транснаціональним [7, с. 75]. В Європі з ним пов'язують новий громадський рух, який називається «Mayday», що провокує багато заворушень в західноєвропейських країнах.

Таким чином, прекаріат як політичне явище проявляється «фактично скрізь» [5, р. 13], тобто, його соціальні та політичні наслідки проявляються практично у всіх соціальних сферах і сегментах ринку праці і суспільства. Але вони не зачіпають всіх відразу і не завжди діє однаково.

Г. Стендінгом зазначає, що вперше в історії більшість політичних сил лівого спрямування не мають ніякого адекватного моменту порядку денного. Відбувається це тому, що був забутий один з базових принципів: в основі всіх прогресивних політичних рухів завжди лежали гнів, потреби і сподівання великих класів, що розвиваються. Сьогодні таким класом може бути прекаріат [1, с. 87].

Наявність подібних проблемних ситуацій у сфері доступу до соціальних гарантій, володіння професійною ідентичністю і набором прав - безумовно, консолідуєчий фактор. Проте, саме класова самосвідомість, внутрішньокласова солідарність є фактором формування класу як реального історичного суб'єкта.

На підтвердження цього можна навести численні неформальні відносини і мережеві структури співтовариств, які доволі часто виникають як відповідь на посилення реформ та сприяють виробленню солідарних дій нового типу. Також це пов'язано з тим, що політичні партії та групи в сучасному вигляді доволі часто не задовольняють потребам громадян. Засобом формування єдності прекаріату можуть служити альтернативні принципи самоорганізації членів різних спільнот – за умови їхньої політичної ідентифікації. Саме здатність до кооперації, перформативність, використання комунікацій і творчість стають новим засобом політики, що виражається в використанні певних символів протесту (Маска Гая Фокса або Маска анонімусів, парасольки під час подій у Гонконзі 2014 р. тощо). На нашу думку, нинішній прекаріат поки тільки намагається визначити, в чому полягають його вимоги.

Але масова мобілізація, заснована на колективному гніві, недостатня для того, щоб справити значиму і триваючу соціально-політичну трансформацію.

Емпіричні дослідження участі громадського руху нагадують нам, що участь у масовому протесті може бути життєдіяльним політичним досвідом, проте такі події є скоріше винятком, ніж нормою. Дж. Чан вважає, що, хоча більшість американців брали участь у вуличних маршах або громадських протестах в якийсь момент свого життя, «тільки деякі з них корінним чином перетворили свою політичну участь і стали активістами протягом усього життя» [8, р. 139]. Іншими словами, шок, гнів і розчарування можуть змусити кого-то вийти на вулиці всупереч існуючому стану речей, але такі почуття не підтримують постійної участі в опозиційних рухах, особливо в умовах посиленої опозиції з боку правлячої еліти.

Проблема прекаріату обговорюється не тільки в зв'язку з ростом протестного руху в суспільстві, а й у зв'язку з проблемою розмивання «середнього класу» [6, р. 13]. Причини цього стану криються в сприйнятті соціальної нерівності.

К. Дерре зробив спробу стратифікована нові нижчі верстви, в тому числі виділити одну з груп «нових нижчих» групу нестабільно зайнятих: тих, хто не має гарантій зайнятості і не має соціальних гарантій. При цьому він відзначає, що стан прекаріату не означає повну убогість і відчуженість соціально-політичних груп, а лише вказує на те, що соціально-трудова відносина в даній ситуації знаходяться в стані нестабільності і ненадійності. Таким чином, прекарізації можуть бути піддані представники і середнього, і вищого класу, яким потенційно загрожує втрата робочого місця. Дерре зазначає, що «в суспільстві, де прекаріат вже став масовим явищем назріла необхідність переосмислення його соціально-політичного устрою» [6, р. 13].

Поняття «прекаріат» має суттєві відмінності від поняття «андерклас». Поняття «андерклас» введено в науковий обіг для позначення найбільш незахищених та малозабезпечених груп соціальних аутсайдерів. В. Вілсон та Р. Апонт визначали андерклас як «істотне структурне зрушення в соціальних умовах США останніх десятиліть» [9, р. 237]. Це структурне зрушення означало розвиток міської бідноти в середовищі етнічних меншин. Андерклас висловлював собою концентрацію економічних і поведінкових проблем расових меншин (головним чином чорних і латиноамериканців) у великих промислових містах. Достатньо показово, що представники цього класу в сучасному світі «відмовляються голосувати, брати участь у політичній діяльності, включаючи їх відмову отримувати підтримку від традиційних груп інтересів» [10, с. 161].

В Японії також з'явилися нові прекарізовані страти, звані «freeters» і «NEETS», до складу яких входять молоді люди, з наявністю або відсутністю професійної освіти, які не мають можливості знайти роботу після закінчення школи або вузу і перебиваються випадковими заробітками.

Термін «freeter» був вперше згаданий в кінці 1980 року і позначав тоді молодих людей, які відмовлялися ставати постійними працівниками в організації і сподівалися знайти більш престижну роботу [11, р. 100]. Спочатку проблема розглядалася лише в контексті зміни відносин молоді до роботи і праці.

На початку 1990-х рр. число молодих людей, які не змогли знайти постійну роботу, збільшилася. Проблема стосувалася вже не тільки тих, хто не хоче працювати, а й тих, хто хотів би працювати, але не зміг знайти підходящої роботи. Вони змушені були шукати тимчасову роботу і стали називати себе «freeters». У ще більш складному становищі опинилися NEETs (not in education, employment or training) - ті, хто не отримав жодної освіти, професії і не мають ніяких трудових навичок, не може інтегруватися в традиційну японську соціально-політичну систему.

Японські вчені і політики визнають, що дана проблема носить в Японії системний характер і потребує вирішення на державному рівні [11, р. 103]. Необхідність вирішення цього питання пов'язана з тим, що молодь, постарівши, буде претендувати на пенсійне обслуговування, але відрахування до фондів при нерегулярній і неповній зайнятості не відбувається, тобто пенсійне забезпечення стосуватиметься тільки штатних співробітників, що може призвести до повного падіння існуючої системи забезпечення соціальної політики в Японії.

Таким чином, ми бачимо, що процес формування прекарізованих груп є фактично глобальним і охоплює велику кількість країн світу.

Якщо мова йде про аналіз політичного потенціалу прекаріату, то цей процес ґрунтується на розвитку групової ідентичності в рамках соціально-політичних рухів, що формуються навколо нього в останні роки. Після проведеного в Мілані 1 травня першого парадів громадською організацією *Mayday* (яку ми вже згадували), антиглобалістською організацією *Reclaim The Streets* в якому взяли участь 500 чоловік, ця традиція стала щорічною. Американська профспілка *Wobblies (Industrial Workers of the World, Індустріальні робітники світу)* намагалась поставити проблему прекарізації як транснаціональну.

У 2004 році в якості логічної послідовності інтернаціоналізації руху прекаріату була розроблена перша міждержавна організація в Мілані і Барселоні, яка перетворилася на парад *Euromay*. «Міжнародні зустрічі *Euromay* проходять в різних містах Європи, як правило, на краю лівих конференцій і соціальних форумів» [3]. Після Берлінської зустрічі в січні 2005 року і оголошеної «Міжнародної конференції прекаріату», паради прекаріїв все більше поширюються в європейському просторі, в кінці 2006 і 2007 років охопив понад 20 міст, але з різними політичними центрами і різною кількістю учасників.

Якщо колективна боротьба буде розвиватися й далі, і якщо у них будуть якісь успіхи у розвитку соціально-політичних відносин у державі, то це, безумовно, вимагатиме зміцнення солідарності між різними групами.

Багато дослідників вважають, що такі соціальні групи принципово не мають відношення до майбутньої прогресивної класової боротьби і скептично ставляться до політичних можливостей, пов'язаних з певними структурними групами прекаріату [12, р. 179].

Г. Стендінг в прекаріаті розрізняє три групи [13, р. 28-31]. У першу групу входять ті, хто від'єднався від традиційного пролетаріату і бажає повернутися до більш стабільного минулого. Ця група має найменший політичний потенціал, оскільки вона схильна до популізму і «демонізує» інші складові частини прекаріату, наприклад, такі як мігранти.

Друга група включає в себе «традиційних представників», таких, як мігранти, представників етнічних меншин і колишніх засуджених, які володіють найменш захищеними правами. Їх положення припускає, що ця група схильна уникати участі в політичній сфері.

Оскільки перша група знаходиться в постійному конфлікті з другою групою, а друга група просто намагається залишитися на плаву, на думку Г. Стендінга, ніхто з них не може очолити колективне прагнення до зміни соціально-політичного ладу.

У третю групу входять представники освіченої молоді. Ця група відчуває розчарування в статусі, тому що наявні можливості не відповідають їх навичкам і прагненням [12, р. 181]. Для Г. Стендінга, цей елемент є прогресивним, багато в чому тому, що він відкидає застарілі норми і правила традиційного пролетаріату.

«В силу своєї освіти і усвідомлення безглуздості або абсурду праці, яку вони, як очікується, візьмуть, вони добре підготовлені для того, щоб оцінити оману соціалізму і зрозуміти необхідність нового прогресивного бачення» [13, р. 30]. Ця група, швидше за

все, має потенціал для трансформації в соціальну групу або соціально-політичний клас. Це найбільш активна фракція авангардного прекаріату.

Відповідно до цієї типології, ключове питання полягає в тому, чи зможе освічена молодь переконати мігрантів, представників етнічних меншин, колишніх ув'язнених і тих, хто раніше перебував у стабільній зайнятості, прийняти участь в її прогресивному протесті.

Якісне вимірювання соціально-трудої сфери впливає на критерії диференціації в межах зони інтеграції. «Вже чисто логічно це означає формування вельми різних форм прекаріату» [5, р. 7]. Нестабільна зайнятість може бути пов'язана з творчою роботою, і, навпаки, безпечна зайнятість може поєднуватися з вкрай нестабільними формами діяльності.

Висновки. Таким чином, якщо розглядати групи прекаріату, які володіють найбільшим політичним потенціалом, то вони не пов'язані ні з повним виключенням з системи зайнятості та абсолютною бідністю, ні з повною соціальною ізоляцією, ні з примусовою політичною апатією. Скоріше це відносна категорія, вираженість якої значною мірою залежить від визначення стандартів суспільної і політичної нормальності, що призводить до формування певних зон уразливості. З прекарізацією суспільних груп соціально-політичні процеси викликають ерозію нормальності, а також можуть впливати на інтегративні політичні процеси.

Як ми бачимо прекаріат неоднорідна політична група, процеси прекарізації проходять через всю структуру суспільства, всередині різних соціальних груп. Однак є ознаки процесу інституціоналізації прекаріату або політичного формування нових підкласів або соціальних груп.

Таким чином, очевидно, що в сучасних умовах для побудови стратифікаційних моделей слід враховувати додаткові критерії при вивченні глобального і конкретного суспільства. Загалом же мова йде про невизначеність, в якій опинилися дискриміновані спільності.

Список використаної літератури

1. Стэндинг Г. Прекариат. Новый опасный класс / Г. Стэндинг. – Москва : Ад Маргинем Прес, 2014. – 328 с. ; Stending G. Prekariat. Novyyu opasnyy klass / G. Stending. – Moskva : Ad Marginem Pres, 2014. – 328 s.
2. Афенченко Г. В. Прекариат як аномійний клас [Електронний ресурс] / Г.В. Афенченко, С. В. Лубенець // Вісник Харківської державної академії культури. Сер. : Соціальні комунікації. - 2015. - Вип. 47. - С. 213-224. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2015_47_26 ; Afenchenko H. V. Prekariat yak anomiinyi klas [Elektronnyi resurs] / H. V. Afenchenko, S. V. Lubenets // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury. Seriiia: Sotsialni komunikatsii. - 2015. - Vyp. 47. - S. 213-224. - Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2015_47_26
3. Raunig G. Das Monster Prekariat [Electronic resource] / G. Raunig // Freitag. - 2007. - № 32. - Mode of access : http://homepage.robert-zion.de/downloads/Prekariat_Freitag.pdf
4. Шуліка А. А. Прекариат в сучасному світі: політичні фактори формування / А.А. Шуліка // Придніпровські соціально-гуманітарні читання : матер. III всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2014 р.) : у 4-х ч. – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. - Ч. 4. - С. 200-204 ; Shulika A. A. Prekariat v suchasnomu sviti: politychni faktory formuvannia / A. A. Shulika // Prydniprovski sotsialno-humanitarni chytannia : mater. III vseukr. nauk. konfer. z mizhnar. uchastiu (m. Dnipropetrovsk, 29 lystopada 2014 r.) : u 4-kh ch. – Dnipropetrovsk : TOV «Innovatsiia», 2014. - Ch. 4. - S. 200-204.
5. Dörre K. Prekarität als Konzept kritischer Gesellschaftsanalyse [Electronic resource] / K. Dörre // Zwischenbilanz und Ausblick. Ethikundgesellschaft. - 2014. - № 2. - P. 1-28. - Mode

of access : <http://www.ethik-und-gesellschaft.de/ojs/index.php/eug/article/viewFile/2-2014-art-1/26>

6. Dörre K. Entsteht eine neue Unterschicht? Anmerkungen zur sozialen Frage in die Politik. [Electronic resource] / K. Dörre // Working Papers: Economic Sociology. - 2007. - № 1. - P. 11-26. - Mode of access : http://www.soziologie.uni-jena.de/soziologie_multimedia/Downloads/LSDoerre/wpesj01_07_dörre.pdf

7. Зархіна М. О. Прекаріат як соціально-політичний феномен: у чому загрози? / М.О. Зархіна // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Питання політології. - 2017. – Т. 31. - С. 73-78 ; Zarkhina M. O. Prekariat yak sotsialno-politychnyi fenomen: u chomu zahrozy? / M. O. Zarkhina // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Ser. : Pytannia politolohii. - 2017. – Т. 31. - S. 73-78

8. Chun J. The Affective Politics of the Precariat: Reconsidering Alternative Histories of Grassroots Worker Organising. / J. Chun // Global Labour Journal. - 2016. – Vol. 7, № 2. - P. 136-147.

9. Wilson W. J. Urban Poverty [Electronic resource] / W. J. Wilson, R. Aponte // Annual Review of Sociology. - 1985. - Vol. 11. - P. 231-258. - Mode of access : <https://scholar.harvard.edu/wwilson/publications/urban-poverty>

10. Абрахамсон П. Социальная эксклюзия и бедность / П. Абрахамсон // Общественные науки и современность. - 2001. - № 2. - С. 148-166 ; Abrakhamson P. Sotsialnaya eksklyuziya i bednost / P. Abrakhamson // Obshchestvennyye nauki i sovremennost. - 2001. - № 2. - S. 148-166

11. Ueda Y. Comparison between Fretters and Regular Employees: Moderating Effects of Skill Evaluation on the Age-Satisfaction Relationship / Y. Ueda, Y. Ohzono // International Business Research. – 2013. - Vol 6, № 5. - P. 100-107.

12. Paret M. Politics of Solidarity and Agency in an Age of Precarity [Electronic resource] / M. Paret // Global Labour Journal. - 2016. - Vol. 7, № 2. - P. 174-188. – Mode of access : <https://mulpress.mcmaster.ca/globallabour/article/view/2481/2599>

13. Standing G. A Precariat Charter: From Denizens to Citizens / G. Standing. - New York : Bloomsbury Academic, 2014. - 440 p.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2018 р.

A. Shulika

THE POLITICAL POTENTIAL OF THE CONTEMPORARY PRECARIAT

The emergence of the concept of the precariat is primarily due to the emergence and spread of new forms of employment, transition to specialized production and the emergence of the modern system of global division of labor. In the new conditions of enterprises use flexible and decentralized forms of employment relationships, as well as partial or remote employment. Insecurity, anxiety, instability, social and economic status have become a daily problem of a sufficiently large number of people in the modern world.

In the modern socio-labor sphere one of the main problems is the instability of employment and the rapid increase in the layer of economically active people in difficult circumstances. This fact is becoming more widespread in the world, and is a real problem in the labor markets of many countries. Special attention to this issue is the fact that in recent years it is increasingly strongly affects the political component of society.

The behavior of the representatives of the precariat is based on feelings of dissatisfaction with the current socio-political status anxiety because of the uncertainty of the future, alienation, and anomie. Attitude to their own work devoid of confidence in its social and economic values, hence the fragility of the socio-political status, which eliminates the possibility to form a professional identity that denies many rights and guarantees, the possibility of labor mobility and career growth.

Consolidating factor is the availability of problem situations in the field of access to social security, possession of professional identity and privileges.

In confirmation of this can result in numerous informal relations and network structures of communities, which often arise as a response to the strengthening of reforms and contribute to the development of solidarity actions of the new type. Also due to the fact that political parties and groups in the modern form quite often do not meet the needs of citizens. A means of creating unity, the precariat can serve as alternative principles of self-organization members of the various communities subject to their political identification.

The process of forming groups of the precariat is, in fact, is global and covers a large number of countries.

If we are talking about the analysis of the political potential of the precariat, this process is based on the development of group identity in the socio-political movements that formed around it in recent years. Precariat a heterogeneous political group processes precursor pass through the entire structure of the society in different social groups. However, there are signs of the institutionalization of the precariat and political formation of new subclasses or social groups.

Keywords: *precariat, a political group socio-political class, stratification, political protest.*